

**Szkoła Muzyczna I stopnia nr 1
w Krakowie im. St. Wiechowicza**

**PROGRAM NAUCZANIA
SZKOŁY MUZYCZNEJ I STOPNIA**

**Waltornia
sześćioletni i czteroletni
cykl nauczania**

Opracował: mgr Marek Gumieła

Podstawa prawna:

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 15 grudnia 2016 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa artystycznego w publicznych szkołach artystycznych (Dziennik Ustaw z 2016 r. Poz. 2248)

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 31 sierpnia 2016 r. w sprawie ramowych planów nauczania w publicznych szkołach i placówkach artystycznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1408)

Statut Szkoły Muzycznej I Stopnia Nr 1 im. Stanisława Wiechowicza w Krakowie.

I. Cele edukacyjne

▪ WYMAGANIA OGÓLNE

1. Rozbudzenie zamiłowania ucznia do muzyki i jego zainteresowania nauką gry na instrumencie

Rozwijanie zainteresowań i uzdolnień ucznia, kształtowanie jego wrażliwości estetycznej, wyobraźni oraz poczucia piękna.

Uczeń:

- 1) zdobywa wiedzę ogólnomuzyczną, niezbędną do nauki gry na waltorni;
- 2) poznaje podstawową literaturę waltorniową – oryginalną i transkrybowaną.

2. Opanowanie techniczno-wykonawczych podstaw gry na instrumencie

Uczeń:

- 1) zdobywa wiedzę na temat ogólnej budowy instrumentu, prawidłowej postawy podczas gry oraz zasad używania aparatu oddechowego i formowania zadęcia;
- 2) zapoznaje się z podstawowymi sposobami wydobywania i kształtowania dźwięku na waltorni.

3. Kształcenie umiejętności organizowania samodzielnej pracy nad wyznaczonymi zadaniami

Wdrażanie ucznia do systematycznego ćwiczenia na instrumencie, kształtowanie umiejętności ćwiczenia efektywnego oraz samodzielnego przygotowania łatwych utworów.

4. Przygotowanie do występów publicznych

Uczeń:

- 1) kształtuje umiejętności koncentracji i panowania nad tremą oraz różnych sposobów zapamiętywania utworów;
- 2) przyswaja podstawowe elementy obycia scenicznego;
- 3) zdobywa umiejętności dokonywania właściwej samooceny występu publicznego;
- 4) rozwija psychiczną gotowość do występów publicznych;
- 5) poszerza liczbę utworów w swoim repertuarze.

5. Przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w różnych formach życia artystycznego

Uczeń:

- 1) uczestniczy jako solista i kameralista w różnych formach muzykowania zespołowego;
- 2) jest świadomym odbiorcą kultury jako słuchacz koncertów, spektakli operowych i teatralnych;
- 3) czynnie uczestniczy w domowym muzykowaniu.

▪ WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

1. Rozbudzenie zamiłowania ucznia do muzyki i jego zainteresowania nauką gry na instrumencie

Uczeń:

- 1) posiada podstawową wiedzę z zakresu zasad muzyki (notacja muzyczna, główne pojęcia i terminy muzyczne) niezbędną do gry na instrumencie;

- 2) zna repertuar waltorniowy – oryginalny i transkrybowany w zakresie szkoły muzycznej I stopnia;
- 3) czyta zapis nutowy w kluczu wiolinowym;
- 4) samodzielnie odczytuje tekst ze zrozumieniem;
- 5) wykorzystuje zdobytą wiedzę ogólnomuzyczną w pracy nad utworem.

2. Opanowanie techniczno-wykonawczych podstaw gry na instrumencie

Uczeń:

- 1) zna ogólną budowę instrumentu, potrafi nazwać poszczególne części waltorni i określić ich rolę w procesie powstawania dźwięku;
- 2) zna podstawowe zasady prawidłowej eksploatacji waltorni;
- 3) zna i stosuje podstawowe sposoby artykulacji waltorniowej: staccato, legato, non staccato, non legato;
- 4) zachowuje prawidłową postawę podczas gry na instrumencie;
- 5) posługuje się prawidłowo ukształtowanym aparatem gry;
- 6) jest wrażliwy na jakość i estetykę dźwięku;
- 7) poprawnie wykonuje utwory muzyczne o łatwym i średnim stopniu trudności, wykorzystując zdobyte umiejętności techniczne i ogólnomuzyczne.

3. Kształcenie umiejętności organizowania samodzielnej pracy nad wyznaczonymi zadaniami

Uczeń:

- 1) zna cele i sposoby efektywnego ćwiczenia;
- 2) samodzielnie pracuje w domu nad zadaniami wyznaczonymi przez nauczyciela;
- 3) świadomie ćwiczy i koryguje własne błędy;
- 4) opracowuje pod względem techniczno-wykonawczym łatwe utwory (wstępne opracowanie aplikatury, zmian miecha, rejestracji).

4. Przygotowanie do występów publicznych

Uczeń:

- 1) zna sposoby uczenia się utworów na pamięć;
- 2) przygotowuje utwory do wykonania estradowego;

- 3) wykonuje wybrane utwory z pamięci;
- 4) bierze udział w audycjach i koncertach szkolnych, przesłuchaniach oraz innych formach prezentacji artystycznej.

5. Przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w różnych formach życia artystycznego

Uczeń:

- 1) poznaje życie kulturalne środowiska, korzystając z wiedzy ogólnomuzycznej i aktualnych informacji multimedialnych;
- 2) czynnie uczestniczy w życiu szkoły i środowiska lokalnego, występując jako solista lub muzykując w różnych zespołach;
- 3) jest aktywnym uczestnikiem muzykowania domowego w różnych formach życia rodzinnego;
- 4) posiada podstawowe przygotowanie do uczestnictwa w kulturze.

II. Materiał nauczania

Klasa I cyklu sześcioletniego

I Zadania techniczno – wykonawcze

- historia rogu naturalnego i wentylowego (w zarysie);
- zasady higieny osobistej i dbałość o instrument, ustnik, materiały nutowe, itp.
- podstawy techniki gry na waltorni: postawa grającego, trzymanie instrumentu, formowanie warg i ułożenie ustnika, technika oddechu, wydobycie dźwięku, kształtowanie jego jakości i intonacji;
- wprowadzanie notacji muzycznej;
- nauka gry na waltorni w stroju F;
- wprowadzanie aplikatury;
- nauka gry z pamięci;

2. Ćwiczenia techniczne

Ćwiczenia oddechowe

- ze spirometrem
- wdech – wydech (np. ćwiczenia z kartką papieru, gaszenie płomienia świecy, ćwiczenia z workiem anestezjologicznym, ze słomką, itp.);

- dźwięki długo wytrzymywane (w dynamice dostosowanej do warunków fizycznych ucznia).

Ćwiczenia wydobywania dźwięku;

- wibracja warg („bzyczenie”);
- na przyrządzie umożliwiającym wizualną kontrolę mięśni oraz szczeliny wargowej w czasie gry (pierścień ustnika, krążek ustnika);
- na ustniku;
- z instrumentem;
- dźwięki długo wytrzymywane;
- dźwięki naturalne;
- z użyciem wentyli.

Zagadnienia notacji muzycznej:

- podstawowe zagadnienia notacji muzycznej, w tym: wartości nut i pauz, artykulacja *non legato* i *legato*, tempa wolne i umiarkowane, dynamika dowolna, metrum proste i złożone, proste ciągi rytmiczne;
- gama i pasaż C-dur w obrębie jednej oktawy *non legato* lub *legato* (po dwie wartości rytmiczne);

3. Szkoły, etiudy i ćwiczenia /do wyboru/

M. Yancich: *Method for French Horn*, z. I. Wind Music Inc., New York.

N. Neuling: *Große F- und B-Hornschule*, Lekcje 1-5, Pro Musica Verlag, Leipzig – Berlin.

O. Tvrđy, V. Kubat: *Škola hry na lesní roh*, Editio Supraphon, Praha.

W. Poliech: *Chrestomatija. Wybór ćwiczeń i etiud dla początkujących na róg*, z. I, Muzyka, Moskwa.

A. Frehse: *Der Anfang. 100 kleine Übungen*, Hofmeister, Leipzig.

Fr. Schollar: *Schule igrig na waltornie*, GMI, Moskwa.

J. Schantl: *Große theoretische und praktische Hornschule*, B. I, II, C. F. Schmidt, Heilbronn a/N.

4. Łatwe melodie i miniatury

Uwaga!

Melodie i miniatury można dobierać z wyżej wymienionych *Szkół* oraz dostępnych nauczycielowi zbiorów.

Minimum wymagań programowych

- gama i pasaż C-dur w obrębie jednej oktawy, *non legato* lub *legato* (po dwie wartości rytmiczne);
- 10 ćwiczeń z materiału *Szkół*.

Program egzaminu

- gama i pasaż C-dur w obrębie jednej oktawy, *non legato* lub *legato* (po dwie wartości rytmiczne);

- ćwiczenie zawierające problematykę zadań technicznych;
- melodia z pamięci.

Osiągnięcia uczniów

- znajomość podstawowych wiadomości z historii instrumentu i umiejętność nazywania poszczególnych części rogu oraz podstaw jego konserwacji i czyszczenia. Znajomość zasad higieny. Umiejętność rozkładania, składania i samodzielnego strojenia instrumentu.
- opanowanie prawidłowej postawy (stojąc i siedząc), właściwego trzymania rogu, ułożenia rąk i palców lewej ręki. Umiejętność prawidłowego zadęcia oraz swobodnego posługiwania się aparatem oddechowym z uwzględnieniem znaczenia artykulacyjnego języka, warg i mięśni twarzy. Umiejętność posługiwania się pochodem tonów naturalnych.

Klasa II cyklu sześcioletniego

1. Zadania techniczno-wykonawcze

- doskonalenie umiejętności wydobywania dźwięku;
- kształtowanie dźwięku i intonacji;
- poszerzanie skali gry
- doskonalenie podstawowych elementów techniki gry;
- rozwijanie biegłości gry;
- poszerzanie aplikatury właściwej dla waltorni w stroju F;
- nauka gry z pamięci;
- nauka gry z akompaniamentem;
- rozwijanie wrażliwości muzycznej;

2. Ćwiczenia techniczne

Ćwiczenia oddechowe

- ze spirometrem
- wdech – wydech (np. ćwiczenia z kartką papieru, gaszenie płomienia świecy, ćwiczenia z workiem anestetycznym, ze słomką, itp.);
- dźwięki długo wytrzymywane (w dynamice dostosowanej do warunków fizycznych ucznia).

Ćwiczenia wydobywania dźwięku;

- wibracja warg („bzyczenie”);
- na przyrządzie umożliwiającym wizualną kontrolę mięśni oraz szczeliny wargowej w czasie gry (pierścień ustnika, krążek ustnika);
- na ustniku;
- z instrumentem;
- dźwięki długo wytrzymywane;

- dźwięki naturalne;

Zagadnienia notacji muzycznej:

- nuty i pauzy z kropką;
- dynamika: *piano, mezzoforte, crescendo, diminuendo*;
- rozłożone pasaże;
- tempo: wolne i umiarkowane;
- gamy i pasaże majorowe i minorowe do dwóch znaków przykluczowych, w obrębie jednej oktawy ze zmienną artykulacją;

3. Szkoły, etiudy i ćwiczenia /do wyboru/

M. Yancich: *Method for French Horn*, z. I. Wind Music Inc., New York.

N. Neuling: *Große F- und B-Hornschnle*, Lekcje 1-5, Pro Musica Verlag, Leipzig – Berlin.

O. Tvrđy, V. Kubat: *Skola hry na lesni roh*, Editio Supraphon, Praha.

J. Onozo: *Kurtiskola*, z. I, Editio Musica, Budapest

W. Poliech: *Chrestomatija. Wybór ćwiczzeń i etiud dla początkujących na róg*, z. I, Muzyka, Moskwa.

A. Frehse: *Der Anfang. 100 kleine Übungen*, Hofmeister, Leipzig.

Fr. Schollar: *Szkoła igry na waltornie*, GMI, Moskwa.

P. Wastall: *Learn as You Play Horn*, Boosey & Hawkes.

L. Thevet: *Methode complete de Cor*, A. Leduc, Paris.

4. Łatwe melodie i miniatury

Uwaga!

Melodie i miniatury można dobierać z wyżej wymienionych *Szkół* oraz dostępnych nauczycielowi zbiorów.

Minimum wymagań programowych

- gamy majorowe do dwóch znaków przykluczowych, w obrębie jednej oktawy, pasaże, w tempie umiarkowanie wolnym, w prostym układzie metryczno-rytmicznym;
- 20 etiud i ćwiczzeń z materiału *Szkół* o różnych problemach technicznych,
- 4 drobne utwory solowe z towarzyszeniem fortepianu;

Program egzaminu

- gama Durowa do dwóch znaków przykluczowych, w obrębie jednej oktawy, w pochodzie diatonicznym i tercjowym, *non legato* i *legato*, ćwierćnutami i ósemkami, w tempie umiarkowanym
- pasaże – *legato* i *non legato*, ćwierćnutami, również w tempie umiarkowanym;
- jedno ćwiczzenie lub etiuda;
- 1 utwór z towarzyszeniem fortepianu z działu: *Łatwe melodie, miniatury i drobne utwory* – z pamięci.

Osiągnięcia uczniów

- opanowanie podstaw techniki gry z uwzględnieniem umiejętności doboru ustnika, wibracji warg, gry dźwięków długowytrzymywanych, osiągnięcia pełnej synchronizacji pracy palców lewej ręki z językiem, stopniowego opanowania gry w poszczególnych rejestrach oraz opanowania umiejętności korekty intonacji.
- umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artykulacji. Zgodna z zapisem realizacja metrorhythmiki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.
- znajomość notacji oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania *a vista* łatwych utworów w wolnym tempie z uwzględnieniem precyzji rytmicznej.

Klasa III cyklu sześcioletniego

1. Zadania techniczno-wykonawcze

- doskonalenie umiejętności wydobywania dźwięku;
- kształtowanie dźwięku i intonacji;
- poszerzanie skali gry
- doskonalenie podstawowych elementów techniki gry;
- rozwijanie biegłości gry;
- nauka gry na rogu w stroju F i B;
- nauka gry z pamięci;
- nauka gry z akompaniamentem;
- czytanie *a vista*;
- rozwijanie wrażliwości muzycznej;

2. Ćwiczenia techniczne

Ćwiczenia oddechowe

- ze spirometrem
- wdech – wydech (np. ćwiczenia z kartką papieru, gaszenie płomienia świecy, ćwiczenia z workiem anestetycznym, ze słomką, itp.);
- dźwięki długo wytrzymywane (w dynamice dostosowanej do warunków fizycznych ucznia).

Ćwiczenia wydobywania dźwięku;

- wibracja warg („bzyczenie”);
- na przyrządzie umożliwiającym wizualną kontrolę mięśni oraz szczeliny wargowej w czasie gry (pierścień ustnika, krążek ustnika);
- na ustniku;
- z instrumentem;

- dźwięki długo wytrzymywane;
- dźwięki naturalne;

Zagadnienia notacji muzycznej:

- nuty i pauzy z kropką;
- dynamika: *piano, mezzoforte, crescendo, diminuendo*;
- artykulacja: *legato* półnutami przez dwa takty,
legato ćwierćnutami i ósemkami w jednym takcie,
zmienna artykulacja;
- rozłożone pasaże;
- przypadkowe znaki chromatyczne
- tempo: wolne, umiarkowanie szybkie;
- rozdrobnione schematy rytmiczne, synkopy, wartości rytmiczne – do szesnastek włącznie, triole ósemkowe;
- gamy i pasaże majorowe i minorowe do dwóch znaków przykluczowych, w obrębie jednej oktawy ze zmienną artykulacją;
- sekundy, tercje.

3. Szkoły, etiudy i ćwiczenia /do wyboru/

M. Yancich: *Method for French Horn*, z. I. Wind Music Inc., New York.

N. Neuling: *Große F- und B-Hornschnle*, Lekcje 1-5, Pro Musica Verlag, Leipzig – Berlin.

O. Tvrđy, V. Kubat: *Skola hry na lesni roh*, Editio Supraphon, Praha.

J. Onozo: *Kurtiskola*, z. I, Editio Musica, Budapest

W. Poliech: *Chrestomatija. Wybór ćwiczzeń i etiud dla początkujących na róg*, z. I, Muzyka, Moskwa.

A. Frehse: *Der Anfang. 100 kleine Übungen*, Hofmeister, Leipzig.

Fr. Schollar: *Szkola igry na waltornie*, GMI, Moskwa.

P. Wastall: *Learn as You Play Horn*, Boosey & Hawkes.

L. Thevet: *Methode complete de Cor*, A. Leduc, Paris.

4. Łatwe melodie i miniatury

Uwaga!

Melodie i miniatury można dobierać z wyżej wymienionych *Szkół* oraz dostępnych nauczycielowi zbiorów.

Minimum wymagań programowych

- gamy majorowe i minorowe do dwóch znaków przykluczowych, w obrębie jednej oktawy, pasaże, w tempie umiarkowanie wolnym, w prostym układzie metryczno-rytmicznym;
- 25 etiud i ćwiczzeń z materiału *Szkół* o różnych problemach technicznych,
- 4 drobne utwory solowe z towarzyszeniem fortepianu;
- czytanie *a vista*.

Program egzaminu

- jedna para przygotowanych gam z dwoma znakami przykluczowymi, w obrębie jednej oktawy, w pochodzie diatonicznym i tercjowym, w tym gama majorowa - *non legato* a minorowa – *legato*, ćwierćnutami i ósemkami, w tempie umiarkowanym
- pasaże – *legato* i *non legato*, ćwierćnutami, również w tempie umiarkowanie szybkim;
- 2 ćwiczenia lub etiudy o zróżnicowanych problemach technicznych;
- 1 utwór z towarzyszeniem fortepianu z działu: *Łatwe melodie, miniatury i drobne utwory* – z pamięci.

Osiągnięcia uczniów

- opanowanie podstaw techniki gry z uwzględnieniem umiejętności doboru ustnika, vibracji warg, gry dźwięków długowytrzymywanych, osiągnięcia pełnej synchronizacji pracy palców lewej ręki z językiem, stopniowego opanowania gry w poszczególnych rejestrach oraz opanowania umiejętności korekty intonacji.
- umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artykulacji. Zgodna z zapisem realizacja metroritmiki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.
- znajomość notacji oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania *a vista* łatwych utworów w wolnym tempie z uwzględnieniem precyzji rytmicznej.

Klasa IV cyklu sześcioletniego

1. Zadania techniczno-wykonawcze

- doskonalenie umiejętności wydobywania dźwięku;
- kształtowanie dźwięku i intonacji;
- poszerzanie skali gry
- doskonalenie podstawowych elementów techniki gry;
- rozwijanie biegiwości gry;
- nauka gry na rogu w stroju F i B;
- nauka gry z pamięci;
- nauka gry z akompaniamentem;
- czytanie *a vista*;
- rozwijanie wrażliwości muzycznej;

2. Ćwiczenia techniczne

Ćwiczenia oddechowe

- ze spirometrem
- wdech – wydech (np. ćwiczenia z kartką papieru, gaszenie płomienia świecy, ćwiczenia z workiem anestetycznym, ze słomką, itp.);
- dźwięki długo wytrzymywane (w dynamice dostosowanej do warunków fizycznych ucznia).

Ćwiczenia wydobywania dźwięku;

- wibracja warg („bzyczenie”);
- na przyrządzie umożliwiającym wizualną kontrolę mięśni oraz szczeliny wargowej w czasie gry (pierścień ustnika, krążek ustnika);
- na ustniku;
- z instrumentem;
- dźwięki długo wytrzymywane;
- dźwięki naturalne;
- wprawki oparte na pochodach gamowych w obrębie tercji, kwarty;
- wprawki interwałowe;

Zagadnienia notacji muzycznej – kontynuacja ćwiczeń z lat poprzednich oraz:

- rozdrobnione wartości nut i pauz: fermata, rytm punktowany, *alla breve*;
- artykulacja: *staccato*, *portato*;
- tempo: umiarkowanie szybkie;
- zróżnicowane układy metryczno-rytmiczne;
- gamy majorowe i minorowe harmoniczne: F-d, G-e, g, D, Es-c, fis – przez dwie oktawy a gamy: B, h, A, mogą być grane przez jedną oktawę w różnych wariantach artykulacyjnych;
- trójdźwięk toniczny w przewrotach.

3. Szkoły, etiudy i ćwiczenia /do wyboru/

M. Yancich: *Method for French Horn*, z. I i II, Wind Music Inc., New York.

N. Neuling: *Große F- und B-Hornschule*, Lekcje 6-10, Pro Musica Verlag, Leipzig – Berlin.

O. Tvrđy, V. Kubat: *Škola hry na lesní roh*, Editio Supraphon, Praha.

J. Onozi: *Kürtiskola*, z. I, Editio Musica, Budapest

W. Poliech: *Chrestomatija. Wybór ćwiczeń i etiud dla początkujących na róg*, z. I, Muzyka, Moskwa.

A. Frehse: *Der Anfang. 100 kleine Übungen*, Hofmeister, Leipzig.

A. Frehse: *Etuden für Waldhorn*, Hofmeister, Leipzig.

E. Szulc: *Szkoła na róg*, PWM.

Fr. Schollar: *Szkoła gry na waltornie*, GMI, Moskwa.

P. Wastall: *Learn as You Play Horn*, Boosey & Hawkes.

L. Thevet: *Methode complete de Cor*, A. Leduc, Paris.
M. Zimoląg: *Wybór etiud i ćwiczeń na róg*, z. I, PWM.
L. Geisler: *Szkoła na róg*, PWM.

4. Utwory solowe z akompaniamentem /do wyboru/

Fr. Scholar: *Szkoła igry na waltornie*, GMI, Moskwa:

E. Grieg: *Wiosna*;
G. F. Haendel: *Larghetto*;
C. Sain-Saens: *Romans* op. 36;
J. S. Bach: *Adagio* (z Sonaty skrzypcowej);
R. Schumann: *Wieczorna pieśń*;
A. Liadow: *Preludia* op. 11;
G. Purcell: *Aria*;
A. Liebediew: *Bajka*.

Minimum wymagań programowych

- gamy majorowe i minorowe harmoniczne: F-d, G-e, g, D, Es-c, fis – przez dwie oktawy a gamy: B, h, A mogą być grane przez jedną oktawę;
- pasaże w przewrotach, w tempie wolnym i umiarkowanym, o zróżnicowanym metrum i rytmie, *forte* i *piano*, w pochodach diatonicznych i tercjami;
- 30 etiud i ćwiczeń z materiału *Szkoła* o różnych problemach technicznych,
- 4 utwory solowe z towarzyszeniem fortepianu;
- czytanie *a vista*

Program egzaminu

- jedna para gam z dwóch przygotowanych – do wyboru przez komisję, przez dwie oktawy, w pochodzie diatonicznym i tercjowym, ósemkami, *non legato* i *legato*, w tempie umiarkowanym;
- 2 etiudy o zróżnicowanych problemach technicznych;
- 1 utwór z towarzyszeniem fortepianu – z pamięci;

Osiągnięcia uczniów

- umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, oddechy, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem. Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.

- umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przyswojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.

Klasa V cyklu sześcioletniego

1. Zadania techniczno-wykonawcze

- doskonalenie umiejętności wydobywania dźwięku;
- kształtowanie dźwięku i intonacji;
- poszerzanie skali gry
- doskonalenie podstawowych elementów techniki gry;
- rozwijanie biegłości gry;
- nauka gry na rogu w stroju F i B;
- nauka gry w transpozycjach D i Es;
- nauka gry z pamięci;
- nauka gry z akompaniamentem;
- czytanie *a vista*;
- rozwijanie wrażliwości muzycznej;
- rozwijanie umiejętności muzykowania zespołowego.

2. Ćwiczenia techniczne

Ćwiczenia oddechowe

- ze spirometrem
- wdech – wydech (np. ćwiczenia z kartką papieru, gaszenie płomienia świecy, ćwiczenia z workiem anestezjologicznym, ze słomką, itp.);
- dźwięki długo wytrzymywane (w dynamice dostosowanej do warunków fizycznych ucznia).

Ćwiczenia wydobywania dźwięku;

- vibracja warg („bzyczenie”);
- na przyrządzie umożliwiającym wizualną kontrolę mięśni oraz szczeliny wargowej w czasie gry (pierścień ustnika, krążek ustnika);
- na ustniku;
- z instrumentem;
- dźwięki długo wytrzymywane;
- dźwięki naturalne;
- wprawki oparte na pochodach gamowych w obrębie tercji, kwarty;
- wprawki interwałowe;

Zagadnienia notacji muzycznej – kontynuacja ćwiczeń z lat poprzednich oraz:

- rozdrobnione wartości nut i pauz: kwartole, sekstole szesnastkowe, fermata, rytm punktowany, *alla breve*;
- artykulacja: *staccato*, *portato*;
- tempo: umiarkowanie szybkie;
- zróżnicowane układy metryczno-rytmiczne;

- gamy majorowe i minorowe harmoniczne i melodyczne: F-d, G-e, g, D, Es-c, fis, E-cis, f – przez dwie oktawy a gamy: B, h, A, As mogą być grane przez jedną oktawę w różnych wariantach artykulacyjnych;
- trójdźwięk toniczny w przewrotach
- gama chromatyczna od pierwszego stopnia wyżej wymienionych gam.

3. Szkoły, etiudy i ćwiczenia /do wyboru/

- M. Yancich: *Method for French Horn*, z. I i II, Wind Music Inc., New York.
- N. Neuling: *Große F- und B-Hornschnle*, Lekcje 6-10, Pro Musica Verlag, Leipzig – Berlin.
- O. Tvrđy, V. Kubat: *Škola hry na lesní roh*, Editio Supraphon, Praha.
- J. Onozo: *Kurtiskola*, z. I, Editio Musica, Budapest
- W. Poliech: *Chrestomatija. Wybór ćwiczzeń i etiud dla początkujących na róg*, z. I, Muzyka, Moskwa.
- A. Frehse: *Der Anfang. 100 kleine Übungen*, Hofmeister, Leipzig.
- A. Frehse: *Etuden für Waldhorn*, Hofmeister, Leipzig.
- E. Szulc: *Szkoła na róg*, PWM.
- Fr. Schollar: *Szkoła gry na waltornie*, GMI, Moskwa.
- P. Wastall: *Learn as You Play Horn*, Boosey & Hawkes.
- L. Thevet: *Methode complete de Cor*, A. Leduc, Paris.
- M. Zimoląg: *Wybór etiud i ćwiczzeń na róg*, z. I, PWM.
- L. Geisler: *Szkoła na róg*, PWM.

4. Utwory solowe z akompaniamentem /do wyboru/

- Fr. Schollar: *Szkoła gry na waltornie*, GMI, Moskwa:
- E. Grieg: *Wiosna*;
 - G. F. Haendel: *Larghetto*;
 - C. Sain-Saens: *Romans* op. 36;
 - J. S. Bach: *Adagio* (z Sonaty skrzypcowej);
 - R. Schumann: *Wieczorna pieśń*;
 - A. Liadow: *Preludia* op. 11;
 - G. Purcell: *Aria*;
 - A. Liebediew: *Bajka*.

Minimum wymagań programowych

- gamy majorowe i minorowe harmoniczne i melodyczne: F-d, G-e, g, D, Es-c, fis, E-cis, f – przez dwie oktawy a gamy: B, h, A, As mogą być grane przez jedną oktawę;
- pasaże w przewrotach, w tempie wolnym i umiarkowanym, o zróżnicowanym metrum i rytmie, *forte* i *piano*, w pochodach diatonicznych i tercjami;
- 30 ćwiczzeń z materiału *Szkół*;
- 20 etiud o różnych problemach technicznych

- 4 utwory solowe z towarzyszeniem fortepianu;
- czytanie *a vista*

Program egzaminu

- jedna para gam z dwóch przygotowanych – do wyboru przez komisję, przez dwie oktawy, w pochodzie diatonicznym i tercjowym, ósemkami, *non legato* i *legato*, w tempie umiarkowanym;
- 2 etudy o zróżnicowanych problemach technicznych;
- 1 utwór z towarzyszeniem fortepianu – z pamięci;

Osiągnięcia uczniów

- umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, oddechy, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem. Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
- umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przyswojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.

Klasa VI cyklu sześcioletniego

1. Zadania techniczno-wykonawcze

- doskonalenie umiejętności wydobywania dźwięku;
- kształtowanie dźwięku i intonacji;
- poszerzanie skali gry
- doskonalenie podstawowych elementów techniki gry;
- rozwijanie biegłości gry;
- czytanie *a vista*;
- nauka gry w transpozycjach E, Es, D, C;
- rozwijanie wrażliwości muzycznej;
- rozwijanie umiejętności muzykowania zespołowego.

2. Ćwiczenia techniczne

- Ćwiczenia oddechowe
- ze spirometrem

- wdech – wydech (np. ćwiczenia z kartką papieru, gaszenie płomienia świecy, ćwiczenia z workiem anestetycznym, ze słomką, itp.);
- dźwięki długo wytrzymywane (w dynamice dostosowanej do warunków fizycznych ucznia).

Ćwiczenia wydobywania dźwięku;

- wibracja warg („bzyczenie”);
- na przyrządzie umożliwiającym wizualną kontrolę mięśni oraz szczeliny wargowej w czasie gry (pierścień ustnika, krążek ustnika);
- na ustniku;
- z instrumentem;
- dźwięki długo wytrzymywane;
- dźwięki naturalne;
- wprawki oparte na pochodach gamowych w obrębie tercji, kwarty;
- wprawki interwałowe;

Zagadnienia notacji muzycznej – kontynuacja ćwiczeń z lat poprzednich oraz:

- ćwiczenie łatwiejszych tryli naturalnych w wolnym tempie;
- ćwiczenie chwytów zastępczych;
- czytanie w transpozycji Es, E, C i D;
- gamy całotonowe.

3. Szkoły, etiudy i ćwiczenia /do wyboru/

M. Yancich: *Method for French Horn*, z. I i II, Wind Music Inc., New York.

N. Neuling: *Große F- und B-Hornschule*, Lekcje 6-10, Pro Musica Verlag, Leipzig – Berlin.

O. Tvrđy, V. Kubat: *Škola hry na lesní roh*, Editio Supraphon, Praha.

J. Onozo: *Kurtiskola*, z. I, Editio Musica, Budapest

W. Poliech: *Chrestomatija. Wybór ćwiczeń i etiud dla początkujących na róg*, z. I, Muzyka, Moskwa.

A. Frehse: *Der Anfang. 100 kleine Übungen*, Hofmeister, Leipzig.

A. Frehse: *Etuden für Waldhorn*, Hofmeister, Leipzig.

E. Szulc: *Szkoła na róg*, PWM.

Fr. Schollar: *Szkoła igry na waltornie*, GMI, Moskwa.

P. Wastall: *Learn as You Play Horn*, Boosey & Hawkes.

L. Thevet: *Méthode complète de Cor*, A. Leduc, Paris.

M. Zimoląg: *Wybór etiud i ćwiczeń na róg*, z. I, PWM.

L. Geisler: *Szkoła na róg*, PWM.

4. Utwory solowe z akompaniamentem /do wyboru/

L. Cherubini: *I Sonata*, GMI, Moskwa

W. A. Mozart: *Koncert Es KV 447*, cz. II. VEB Breitkopf und Hartel Musikverlag.

W. A. Mozart: *Koncert D* KV 412, cz. I. VEB Breitkopf und Hartel Musikverlag, Leipzig.

J. O. Skroup: *Koncert B*, Panton, Praha.

P. Czajkowski: *Barkarola*, GMI, Moskwa.

Minimum wymagań programowych

- gamy majorowe i minorowe harmoniczne i melodyczne: F-d, G-e, g, D, Es-c, fis, E-cis, f – przez dwie oktawy a gamy: B, h, A, As mogą być grane przez jedną oktawę;
- pasaże w przewrotach, w tempie wolnym i umiarkowanym, o zróżnicowanym metrum i rytmie, *forte* i *piano*, w pochodach diatonicznych i tercjami;
- 30 ćwiczeń z materiału *Szkół*;
- 20 etiud o różnych problemach technicznych
- 4 utwory solowe z towarzyszeniem fortepianu;
- czytanie *a vista*

Program egzaminu

- jedna para gam z dwóch przygotowanych – do wyboru przez komisję, przez dwie oktawy, w pochodzie diatonicznym i tercjowym, ósemkami, *non legato* i *legato*, w tempie umiarkowanym;
- 2 etiudy o zróżnicowanych problemach technicznych;
- 1 utwór z towarzyszeniem fortepianu – z pamięci;
- czytanie *a vista* i transponowanie (fragment ośmiotaktowy).

Osiągnięcia ucznia

- opanowanie literatury na róg w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory na róg solo i z akompaniamentem, utwory kameralne (duet i trio).
- poprawne wykonanie: dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej, jednego utworu solowego z akompaniamentem z pamięci, czytania *a vista* z transponowaniem in Es, in E i in D.

Klasa I cyklu czteroletniego

I Zadania techniczno – wykonawcze

- historia rogu naturalnego i wentylowego (w zarysie);
- zasady higieny osobistej i dbałość o instrument, ustnik, materiały nutowe, itp.
- podstawy techniki gry na waltorni: postawa grającego, trzymanie instrumentu, formowanie warg i ułożenie ustnika, technika oddechu, wydobycie dźwięku, kształtowanie jego jakości i intonacji;
- wprowadzanie notacji muzycznej;
- nauka gry na waltorni w stroju F;
- wprowadzanie aplikatury;
- nauka gry z pamięci;
- rozwijanie wrażliwości muzycznej

2. Ćwiczenia techniczne

Ćwiczenia oddechowe

- ze spirometrem
- wdech – wydech (np. ćwiczenia z kartką papieru, gaszenie płomienia świecy, ćwiczenia z workiem anestezjologicznym, ze słomką, itp.);
- dźwięki długo wytrzymywane (w dynamice dostosowanej do warunków fizycznych ucznia).

Ćwiczenia wydobywania dźwięku;

- wibracja warg („bzyczenie”);
- na przyrządzie umożliwiającym wizualną kontrolę mięśni oraz szczeliny wargowej w czasie gry (pierścień ustnika, krążek ustnika);
- na ustniku;
- z instrumentem;
- dźwięki długo wytrzymywane;
- dźwięki naturalne;
- z użyciem wentyli.

Zagadnienia notacji muzycznej:

- podstawowe zagadnienia notacji muzycznej, w tym: wartości nut i pauz, artykulacja *non legato* i *legato*, tempa wolne i umiarkowane, dynamika dowolna, metrum proste i złożone, proste ciągi rytmiczne;
- gama i pasaż C-dur w obrębie jednej oktawy *non legato* lub *legato* (po dwie wartości rytmiczne);
- sekundy, tercje, progresja tercjowa.

3. Szkoły, etiudy i ćwiczenia /do wyboru/

M. Yancich: *Method for French Horn*, z. I. Wind Music Inc., New York.

N. Neuling: *Große F- und B-Hornschule*, Lekcje 1-5, Pro Musica Verlag, Leipzig – Berlin.

O. Tvrđy, V. Kubat: *Škola hry na lesní roh*, Editio Supraphon, Praha.

W. Poliech: *Chrestomatija. Wybór ćwiczeń i etiud dla początkujących na róg*, z. I, Muzyka, Moskwa.

A. Frehse: *Der Anfang. 100 kleine Übungen*, Hofmeister, Leipzig.

Fr. Schollar: *Szkoła gry na waltornie*, GMI, Moskwa.

J. Schantl: *Große theoretische und praktische Hornschule*, B. I, II, C. F. Schmidt, Heilbronn a/N.

4. Łatwe melodie i miniatury

Uwaga!

Melodie i miniatury można dobierać z wyżej wymienionych *Szkół* oraz dostępnych nauczycielowi zbiorów.

Minimum wymagań programowych

- gama i pasaż C-dur w obrębie jednej oktawy, *non legato* lub *legato* (po dwie wartości rytmiczne);
- sekundy, tercje;
- 10 ćwiczeń z materiału *Szkół*.

Program egzaminu

- gama i pasaż C-dur w obrębie jednej oktawy, *non legato* lub *legato* (po dwie wartości rytmiczne);
- sekundy, tercje;
- ćwiczenie zawierające problematykę zadań technicznych;
- melodia z pamięci.

Osiągnięcia uczniów

- znajomość podstawowych wiadomości z historii instrumentu i umiejętność nazywania poszczególnych części rogu oraz podstaw jego konserwacji i czyszczenia. Znajomość zasad higieny. Umiejętność rozkładania, składania i samodzielnego strojenia instrumentu.

- opanowanie prawidłowej postawy (stojąc i siedząc), właściwego trzymania rogu, ułożenia rąk i palców lewej ręki. Umiejętność prawidłowego zadęcia oraz swobodnego posługiwania się aparatem oddechowym z uwzględnieniem znaczenia artykulacyjnego języka, warg i mięśni twarzy. Umiejętność posługiwania się pochodem tonów naturalnych.

Klasa II cyklu czteroletniego

1. Zadania techniczno-wykonawcze

- doskonalenie umiejętności wydobywania dźwięku;
- kształtowanie dźwięku i intonacji;
- poszerzanie skali gry
- doskonalenie podstawowych elementów techniki gry;
- rozwijanie biegłości gry;
- nauka gry na rogu w stroju F i B;
- nauka gry z pamięci;
- nauka gry z akompaniamentem;
- czytanie *a vista*;
- rozwijanie wrażliwości muzycznej;
- początki muzykowania zespołowego – duety.

2. Ćwiczenia techniczne

Ćwiczenia oddechowe

- ze spirometrem
- wdech – wydech (np. ćwiczenia z kartką papieru, gaszenie płomienia świecy, ćwiczenia z workiem anestetycznym, ze słomką, itp.);
- dźwięki długo wytrzymywane (w dynamice dostosowanej do warunków fizycznych ucznia).

Ćwiczenia wydobywania dźwięku;

- wibracja warg („bzyczenie”);
- na przyrządzie umożliwiającym wizualną kontrolę mięśni oraz szczeliny wargowej w czasie gry (pierścień ustnika, krążek ustnika);
- na ustniku;
- z instrumentem;
- dźwięki długo wytrzymywane;
- dźwięki naturalne;

Zagadnienia notacji muzycznej:

- nuty i pauzy z kropką;
- dynamika: *piano*, *mezzoforte*, *crescendo*, *diminuendo*;
- artykulacja: *legato* półnutami przez dwa takty,
legato ćwierćnutami i ósemkami w jednym takcie,
zmienna artykulacja;
- rozłożone pasaże;
- przypadkowe znaki chromatyczne
- tempo: wolne, umiarkowanie szybkie;
- rozdrobnione schematy rytmiczne, synkopy, wartości rytmiczne – do szesnastek włącznie, triole ósemkowe;

- gamy i pasaże majorowe i minorowe do dwóch znaków przykluczowych, w obrębie jednej oktawy ze zmienną artykulacją;
- sekundy, tercje.

3. Szkoły, etiudy i ćwiczenia /do wyboru/

M. Yancich: *Method for French Horn*, z. I. Wind Music Inc., New York.
 N. Neuling: *Große F- und B-Hornschule*, Lekcje 1-5, Pro Musica Verlag, Leipzig – Berlin.
 O. Tvrđy, V. Kubat: *Škola hry na lesní roh*, Editio Supraphon, Praha.
 J. Onozo: *Kurtiskola*, z. I, Editio Musica, Budapest
 W. Poliech: *Chrestomatija. Wybór ćwiczeń i etiud dla początkujących na róg*, z. I, Muzyka, Moskwa.
 A. Frehse: *Der Anfang. 100 kleine Übungen*, Hofmeister, Leipzig.
 Fr. Schollar: *Szkoła gry na waltornie*, GMI, Moskwa.
 P. Wastall: *Learn as You Play Horn*, Boosey & Hawkes.
 L. Thevet: *Methode complete de Cor*, A. Leduc, Paris.

4. Łatwe melodie i miniatury

Uwaga!

Melodie i miniatury można dobierać z wyżej wymienionych *Szkół* oraz dostępnych nauczycielowi zbiorów.

Minimum wymagań programowych

- gamy majorowe i minorowe do dwóch znaków przykluczowych, w obrębie jednej oktawy, pasaże, w tempie umiarkowanie wolnym, w prostym układzie metryczno-rytmicznym;
- 30 ćwiczeń z materiału *Szkół*;
- 20 etiud o różnych problemach technicznych
- 4 drobne utwory solowe z towarzyszeniem fortepianu;
- czytanie *a vista*
- 2 duety

Program egzaminu

- jedna para przygotowanych gam z dwoma znakami przykluczowymi, w obrębie jednej oktawy, w pochodzie diatonicznym i tercjowym, w tym gama majorowa - *non legato* a minorowa – *legato*, ćwierćnutami i ósemkami, w tempie umiarkowanym
- pasaże – *legato* i *non legato*, ćwierćnutami, również w tempie umiarkowanie szybkim;
- 2 ćwiczenia lub etiudy o zróżnicowanych problemach technicznych;
- 1 utwór z towarzyszeniem fortepianu z działu: *Łatwe melodie, miniatury i drobne utwory* – z pamięci.

Osiągnięcia uczniów

- opanowanie podstaw techniki gry z uwzględnieniem umiejętności doboru ustnika, wibracji warg, gry dźwięków długowytrzymywanych, osiągnięcia pełnej synchronizacji pracy palców lewej ręki z językiem, stopniowego opanowania gry w poszczególnych rejestrach oraz opanowania umiejętności korekty intonacji.
- umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artykulacji. Zgodna z zapisem realizacja metryczki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.
- znajomość notacji oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista łatwych utworów w wolnym tempie z uwzględnieniem precyzji rytmicznej.

Klasa III cyklu czteroletniego

1. Zadania techniczno-wykonawcze

- doskonalenie umiejętności wydobywania dźwięku;
- kształtowanie dźwięku i intonacji;
- poszerzanie skali gry
- doskonalenie podstawowych elementów techniki gry;
- rozwijanie biegłości gry;
- nauka gry na rogu w stroju F i B;
- nauka gry z pamięci;
- nauka gry z akompaniamentem;
- czytanie *a vista*;
- rozwijanie wrażliwości muzycznej;
- rozwijanie umiejętności muzykowania zespołowego.

2. Ćwiczenia techniczne

Ćwiczenia oddechowe

- ze spirometrem
- wdech – wydech (np. ćwiczenia z kartką papieru, gaszenie płomienia świecy, ćwiczenia z workiem anestetycznym, ze słomką, itp.);
- dźwięki długo wytrzymywane (w dynamice dostosowanej do warunków fizycznych ucznia).

Ćwiczenia wydobywania dźwięku;

- wibracja warg („bzyczenie”);

- na przyrządzie umożliwiającym wizualną kontrolę mięśni oraz szczeliny wargowej w czasie gry (pierścień ustnika, krążek ustnika);
- na ustniku;
- z instrumentem;
- dźwięki długo wytrzymywane;
- dźwięki naturalne;
- wprawki oparte na pochodach gamowych w obrębie tercji, kwarty;
- wprawki interwałowe;

Zagadnienia notacji muzycznej – kontynuacja ćwiczeń z lat poprzednich oraz:

- rozdrobnione wartości nut i pauz: kwartole, sekstole szesnastkowe, fermata, rytm punktowany, *alla breve*;
- artykulacja: *staccato*, *portato*;
- tempo: umiarkowanie szybkie;
- zróżnicowane układy metryczno-rytmiczne;
- gamy majorowe i minorowe harmoniczne i melodyczne: F-d, G-e, g, D, Es-c, fis, E-cis, f – przez dwie oktawy a gamy: B, h, A, As mogą być grane przez jedną oktawę w różnych wariantach artykulacyjnych;
- trójdźwięk toniczny w przewrotach
- gama chromatyczna od pierwszego stopnia wyżej wymienionych gam.

3. Szkoły, etiudy i ćwiczenia /do wyboru/

M. Yancich: *Method for French Horn*, z. I i II, Wind Music Inc., New York.

N. Neuling: *Große F- und B-Hornschule*, Lekcje 6-10, Pro Musica Verlag, Leipzig – Berlin.

O. Tvrđy, V. Kubat: *Škola hry na lesní roh*, Editio Supraphon, Praha.

J. Onoza: *Kürtiskola*, z. I, Editio Musica, Budapest

W. Poliech: *Chrestomatija. Wybór ćwiczeń i etiud dla początkujących na róg*, z. I, Muzyka, Moskwa.

A. Frehse: *Der Anfang. 100 kleine Übungen*, Hofmeister, Leipzig.

A. Frehse: *Etuden für Waldhorn*, Hofmeister, Leipzig.

E. Szulc: *Szkoła na róg*, PWM.

Fr. Schollar: *Szkoła gry na waltornie*, GMI, Moskwa.

P. Wastall: *Learn as You Play Horn*, Boosey & Hawkes.

L. Thevet: *Méthode complète de Cor*, A. Leduc, Paris.

M. Zimoląg: *Wybór etiud i ćwiczeń na róg*, z. I, PWM.

L. Geisler: *Szkoła na róg*, PWM.

4. Utwory solowe z akompaniamentem /do wyboru/

Fr. Schollar: *Szkoła gry na waltornie*, GMI, Moskwa:

E. Grieg: *Wiosna*;

G. F. Haendel: *Larghetto*;

C. Sain-Saens: *Romans* op. 36;

J. S. Bach: *Adagio* (z Sonaty skrzypcowej);
R. Schumann: *Wieczorna pieśń*;
A. Liadow: *Preludia* op. 11;
G. Purcell: *Aria*;
A. Liebediew: *Bajka*.

Minimum wymagań programowych

- gamy majorowe i minorowe harmoniczne i melodyczne: F-d, G-e, g, D, Es-c, fis, E-cis, f – przez dwie oktawy a gamy: B, h, A, As mogą być grane przez jedną oktawę;
- pasaże w przewrotach, w tempie wolnym i umiarkowanym, o zróżnicowanym metrum i rytmie, *forte* i *piano*, w pochodach diatonicznych i tercjami;
- 30 ćwiczeń z materiału *Szkół*;
- 20 etiud o różnych problemach technicznych
- 4 utwory solowe z towarzyszeniem fortepianu;
- czytanie *a vista*

Program egzaminu

- jedna para gam z dwóch przygotowanych – do wyboru przez komisję, przez dwie oktawy, w pochodzie diatonicznym i tercjowym, ósemkami, *non legato* i *legato*, w tempie umiarkowanym;
- 2 etiudy o zróżnicowanych problemach technicznych;
- 1 utwór z towarzyszeniem fortepianu – z pamięci;

Osiągnięcia uczniów

- umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, oddechy, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem. Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
- umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przyswojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.

Klasa IV cyklu czteroletniego

1. Zadania techniczno-wykonawcze

- doskonalenie umiejętności wydobywania dźwięku;
- kształtowanie dźwięku i intonacji;
- poszerzanie skali gry
- doskonalenie podstawowych elementów techniki gry;
- rozwijanie biegłości gry;
- czytanie *a vista*;
- rozwijanie wrażliwości muzycznej;
- rozwijanie umiejętności muzykowania zespołowego.

2. Ćwiczenia techniczne

Ćwiczenia oddechowe

- ze spirometrem
- wdech – wydech (np. ćwiczenia z kartką papieru, gaszenie płomienia świecy, ćwiczenia z workiem anestezjologicznym, ze słomką, itp.);
- dźwięki długo wytrzymywane (w dynamice dostosowanej do warunków fizycznych ucznia).

Ćwiczenia wydobywania dźwięku;

- wibracja warg („bzyczenie”);
- na przyrządzie umożliwiającym wizualną kontrolę mięśni oraz szczeliny wargowej w czasie gry (pierścień ustnika, krążek ustnika);
- na ustniku;
- z instrumentem;
- dźwięki długo wytrzymywane;
- dźwięki naturalne;
- wprawki oparte na pochodach gamowych w obrębie tercji, kwarty;
- wprawki interwałowe;

Zagadnienia notacji muzycznej – kontynuacja ćwiczeń z lat poprzednich oraz:

- ćwiczenie łatwiejszych tryli naturalnych w wolnym tempie;
- ćwiczenie chwytów zastępczych;
- czytanie w transpozycji Es, E i D;
- gamy całotonowe.

3. Szkoły, etiudy i ćwiczenia /do wyboru/

M. Yancich: *Method for French Horn*, z. I i II, Wind Music Inc., New York.

N. Neuling: *Große F- und B-Hornschule*, Lekcje 6-10, Pro Musica Verlag, Leipzig – Berlin.
 O. Tvrđy, V. Kubat: *Škola hry na lesní roh*, Editio Supraphon, Praha.
 J. Onozo: *Kurtiskola*, z. I, Editio Musica, Budapest
 W. Poliech: *Chrestomatija. Wybór ćwiczeń i etiud dla początkujących na róg*, z. I, Muzyka, Moskwa.
 A. Frehse: *Der Anfang. 100 kleine Übungen*, Hofmeister, Leipzig.
 A. Frehse: *Etuden für Waldhorn*, Hofmeister, Leipzig.
 E. Szulc: *Szkoła na róg*, PWM.
 Fr. Schollar: *Szkoła igry na waltornie*, GMI, Moskwa.
 P. Wastall: *Learn as You Play Horn*, Boosey & Hawkes.
 L. Thevet: *Méthode complète de Cor*, A. Leduc, Paris.
 M. Zimoląg: *Wybór etiud i ćwiczeń na róg*, z. I, PWM.
 L. Geisler: *Szkoła na róg*, PWM.

4. Utwory solowe z akompaniamentem /do wyboru/

L. Cherubini: *I Sonata*, GMI, Moskwa
 W. A. Mozart: *Koncert Es KV 447*, cz. II. VEB Breitkopf und Hartel Musikverlag.
 W. A. Mozart: *Koncert D KV 412*, cz. I. VEB Breitkopf und Hartel Musikverlag, Leipzig.
 J. O. Skroup: *Koncert B*, Panton, Praha.
 P. Czajkowski: *Barkarola*, GMI, Moskwa.

Minimum wymagań programowych

- gamy majorowe i minorowe harmoniczne i melodyczne: F-d, G-e, g, D, Es-c, fis, E-cis, f – przez dwie oktawy a gamy: B, h, A, As mogą być grane przez jedną oktawę;
- pasaże w przewrotach, w tempie wolnym i umiarkowanym, o zróżnicowanym metrum i rytmie, *forte* i *piano*, w pochodach diatonicznych i tercjami;
- 30 ćwiczeń z materiału *Szkół*;
- 20 etiud o różnych problemach technicznych
- 4 utwory solowe z towarzyszeniem fortepianu;
- czytanie *a vista*
- 10 duetów

Program egzaminu

- jedna para gam z dwóch przygotowanych – do wyboru przez komisję, przez dwie oktawy, w pochodzie diatonicznym i tercjowym, ósemkami, *non legato* i *legato*, w tempie umiarkowanym;
- 2 etiudy o zróżnicowanych problemach technicznych;
- 1 utwór z towarzyszeniem fortepianu – z pamięci;
- czytanie *a vista* i transponowanie (fragment ośmiotaktowy).

Osiągnięcia ucznia

- opanowanie literatury na róg w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory na róg solo i z akompaniamentem, utwory kameralne (duet i trio).

- poprawne wykonanie: dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej, jednego utworu solowego z akompaniamentem z pamięci, czytania a vista z transponowaniem in Es, in E i in D.

III. Komentarz do realizacji programu nauczania

▪ Ogólna koncepcja programu nauczania

Nauka gry na waltorni w szkole muzycznej I stopnia jest podstawowym elementem wykształcenia muzycznego, pozwalającym na określenie przydatności absolwenta do dalszego kształcenia w szkole muzycznej II stopnia. Ponadto nauka gry na waltorni przygotowuje do muzykowania zespołowego oraz pozwala na wykorzystanie wykształcenia muzycznego do czynnego uczestnictwa z życiem muzycznym, np. w ruchu amatorskim, w przypadku niepodjęcia przez absolwenta dalszej nauki w kierunku zawodowym.

Nauczanie gry na waltorni obejmuje:

- rozwijanie podstaw techniki instrumentalnej, odtwórczej pamięci muzycznej i wrażliwości na jakość dźwięku
- kształtowanie wrażliwości na środki wyrazu muzycznego występującego w grze instrumentalnej, rozwijanie poczucia rytmu, kształtowanie słuchu i wyobraźni muzycznej
- kształtowanie umiejętności interpretacyjnych z uwzględnieniem form i stylu utworu
- rozwijanie umiejętności czytania nut i gry a vista oraz muzykowania zespołowego
- rozwijanie umiejętności samodzielnej pracy w domu i opanowania estradowego

Szkolny program nauczania gry na waltorni jest propozycją dla nauczycieli gry na waltorni i należy go traktować jako pomoc w doborze repertuaru do realizacji celów kształcenia. Nie należy się go trzymać w sposób sztywny, lecz trzeba mieć na uwadze priorytet wszechstronnego rozwoju ucznia, którego zwieńczeniem ma być egzamin na zakończenie nauki w ostatniej klasie danego cyklu nauczania.

Dobór repertuaru musi uwzględniać indywidualne potrzeby oraz możliwości uczniów dla których jest przeznaczony. Program ma charakter otwarty i można go stale uzupełniać o inne utwory o odpowiadającym stopniu trudności wybrane przez nauczyciela z dostępnych dla niego zbiorów, lub nowe wartościowe pozycje nutowe

pojawiające się na rynku wydawniczym. Dopuszcza się do pewnych modyfikacji i odstępstw w realizacji minimum programowego i programu egzaminu promocyjnego w przypadku udziału ucznia w konkursie lub przesłuchaniu.

Program nauczania przeznaczony jest dla uczniów pobierających naukę w dziale instrumentalnym jak i w dziale muzykowania zespołowego. Różnica polega na określeniu innych wymagań w ilości i stopnia trudności przygotowanego programu w ciągu roku szkolnego, wynikającego z mniejszej ilości godzin przeznaczonych na lekcje indywidualne obowiązujące w dziale muzykowania zespołowego. Materiał nauczania jest tak elastycznie skonstruowany, by mógł być przydatny w obu działach szkoły muzycznej I stopnia.

▪ **Wskazówki metodyczne**

Podczas pracy na lekcji nauczyciel musi dostosować metody i materiał nauczania do zróżnicowanych uzdolnień, wieku i stopnia zaawansowania uczniów. Przebieg każdej lekcji powinien być przez nauczyciela przemyślany, a materiał lekcji zaplanowany.

Metody pracy lekcyjnej wynikają z ogólnie obowiązujących zasad dydaktyki oraz artystyczno – praktycznego charakteru przedmiotu. Nauczyciel powinien pracować z uczniami systematycznie i pogładowo, w planowaniu materiału uwzględniać zasadę stopniowania trudności. Powinien również dbać o świadomy i aktywny udział ucznia w procesie nauki oraz trwałe przyswojenie wiedzy i umiejętności technicznych i muzycznych. Podstawą metodyki pracy z uczniem powinna być jednak muzyka, praca nad utworem, jego opanowaniem i interpretacją, nad syntezą wiedzy, umiejętności i muzykalności w każdym konkretnym wykonaniu.

Duże znaczenie ma dobra atmosfera pracy na lekcji, życzliwa, ale i wymagająca postawa nauczyciela, wykazanie zainteresowania nie tylko dla wyników pracy ucznia nad instrumentem, ale również wynikami w nauce innych przedmiotów, warunkami domowymi ucznia, zainteresowaniami pozaszkolnymi itp.

Nauczyciel zobowiązany jest dokładnie ukierunkować pracę domową ucznia w powiązaniu z tematyką lekcji, ustalać indywidualnie dla każdego ucznia metody ćwiczenia, stawiać mu określone zadania do wykonania i sprawdzać ich realizację. Od początku nauki gry na instrumencie uczeń powinien być wdrażany do systematycznej pracy w domu, do zapamiętywania i przestrzegania wskazówek nauczyciela, dotyczących sposobu ćwiczenia oraz ilości czasu na to przeznaczonego. Koncentracja i uwaga muszą być jednakowe zarówno przy ćwiczeniu gam, jak i utworów. Ćwiczyć należy wolno dotąd, aż należycie zostaną opanowane pamięciowo i ruchowo wszystkie skomplikowane i świadomie wykonywane czynności. Wskazane jest, aby zasady pracy w domu były ustalone z rodzicami ucznia. Należy również dbać o zapewnienie uczniowi odpowiednich warunków do pracy w domu.

Odrębnym zadaniem jest kształtowanie przez pracę domową ucznia, jego samodzielności, umiejętności świadomej pracy nad opanowaniem instrumentu i repertuaru. Nauczyciel powinien stopniowo, w miarę rozwoju i zaawansowania ucznia pozostawiać mu coraz więcej swobody w sposobach pracy nad zadanym materiałem. W tym celu wskazane jest opracowywanie repertuaru czy zadań technicznych w obecności nauczyciela, lecz bez jego ingerencji.

▪ **Opis warunków niezbędnych do realizacji programu nauczania**

Niezbędnymi warunkami do realizacji programu nauczania jest posiadanie przez szkołę odpowiednich pomieszczeń do realizacji zadań dydaktycznych, które spełniają odpowiednie wymagania.

Szkoła powinna posiadać odpowiednie instrumentarium, niezbędne do realizacji treści nauczania zawartych w programie. Uczniowie powinni odbywać lekcje na takim samym instrumencie jaki posiadają w domu.

Salę lekcyjną powinny być wyposażone w pomoce dydaktyczne, m. in. w pulpity oraz krzesła dopasowane do wysokości ucznia, a także lustra do kontroli zadęcia oraz postawy. Bardzo pomocny będzie także metronom, a także odtwarzacz jak i rejestrator dźwięku.

Szkoła powinna posiadać bibliotekę zaopatrzoną w podręczniki i nuty niezbędne do realizacji programu nauczania. Biblioteka szkolna powinna być w miarę możliwości aktualizowana o nowe pozycje literatury waltorniowej.